

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU
FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BOARD

KIRGIZİSTAN

ÜLKE BÜLTENİ

Şubat 2006

GENEL BİLGİLER

Resmi adı:	Kirgizistan	Кыргыз Республикасы (Kirgiz Respublikası)
Yönetim şekli:	Cumhuriyet	
Başkent:	BıŐek	
Diğer şehirler:	OŐ, Talas, Celalabad, Narın	
İdari yapı:	7 Eyalet (oblast) ve 1 Şehir İdaresi	
Komşuları:	Çin, Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan	
Yüzölçümü:	198,500 km ² (Dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip 86. ülkesi)	
Nüfus:	5.2 milyon (Dünyanın en fazla nüfusa sahip 111. ülkesi)	
Etnik dağılım:	Kirgiz (%52.4), Rus (%18), Özbek (%12.9), Ukraynalı (%2.5)	
Dil:	Kirgızca	
Para birimi:	Som (4 Şubat 2006 itibariyle 1 USD = 41.3563 KGS)	
Saat dilimi:	Türkiye saati + 3	

İçindekiler

Siyasi Görünüm	2
Lale Devrimi	2
Siyasi Yapı	4
Kırgızistan'ın Bölgeleri	5
Dış İlişkiler	5
Kırgızistan Ekonomisi	6
Makroekonomik Performans	6
Büyüme	
Döviz Kuru	
Enflasyon	
İşsizlik	
Başlıca Sektörler	8
Madencilik ve Metalurji	
Sanayi	
Tarım	
Enerji	
Gıda İşleme	
Tekstil	
İnşaat	
Ulaştırma ve Telekomünikasyon	
Bankacılık ve Finans	
Dış Ticaret	13
Yabancı Yatırım	14
Serbest Bölgeler	15
Türkiye-Kırgızistan Ticari ve Ekonomik İlişkileri	16
Türk Firmalarının Yatırımları	16
Ticari İlişkiler	17
Müteahhitlik Hizmetleri	18
Ticari ve Ekonomik Nitelikli Anlaşmalar	18
Türk Eximbank Kredileri	18
Ticari ve Ekonomik İlişkilerde Karşılaşılan Sorunlar	19
İşbirliği İmkanları	20
Türk-Kırgız İş Konseyi	21
Ek: Başlıca Siyasetçiler	22

Siyasi Görünüm

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Kırgızistan'da geçtiğimiz yıla kadar Cumhurbaşkanı Askar Akayev'in otoriter rejimi yer almış ve bu süre içerisinde ülke büyük ölçüde siyasi istikrarını korumuşsa da demokrasi tam olarak gelişmemiştir. Akayev, bağımsız Kırgızistan'ın Cumhurbaşkanı olarak göreve tek aday olarak katıldığı Ekim 1991 seçimleri ile gelmiştir. Anayasanın Mayıs 1993'te kabul edilip yürürlüğe girmesinden sonra Aralık 1995'deki seçimleri de kazanarak beş yıllık ikinci dönemine başlayan Askar Akayev, bu görev süresi içerisinde iki kere anayasa değişikliği için referanduma giderek Cumhurbaşkanı'na verilen yetkileri artırmıştır.

Ekim 2000'de gerçekleştirilen ve Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından uluslararası kurallara uygun olmaması nedeniyle eleştirilen seçimlerden galip çıkarak üçüncü dönemine başlayan Akayev, bu dönemde yönetimine karşı giderek artan muhalefet ve protesto gösterileri ile karşı karşıya kalmıştır. Büyük çapta ilk gösteriler, Mart 2002'de meydana gelmiş ve yolsuzlukla suçlanan bir milletvekilinin Celalabad kentindeki yargılanması sırasında yaklaşık 2 bin gösterici Akayev yönetimini protesto etmiştir. Polislin ateş açması sonucu 6 kişi hayatını kaybetmiş, 61 kişi yaralanmıştır. İlerleyen aylarda ise Akayev'in istifa etmesi talebine yönelik gösteriler başta Bişkek olmak üzere ülkenin değişik yerlerinde cereyan etmiştir.

Lale Devrimi

Akayev, 2005 yılında görev süresinin bitimiyle Cumhurbaşkanlığı'nı bırakacağını açıklamış, ancak bu açıklama gerek ülke içerisinde gerekse uluslararası çevrelerde şüpheler yaratmıştır. Aynı yıl yapılan parlamento seçimlerine Akayev'in oğlu Aydar Akayev ve kızı Bermet Akayeva'nın katılması, Akayev'in kendisinin yerine aile fertlerini hazırladığı şüphelerini kuvvetlendirmiştir.

Parlamento seçimlerinden önce gerek Cumhurbaşkanı Askar Akayev, gerekse Başbakan Nikolay Tanayev, ülkelerinde Ukrayna ve Gürcistan'daki gelişmelere benzer olayların yaşanmayacağını ifade etmiş ve Akayev, 30 Ekim'de yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde tekrar aday olabilmek için anayasa değişikliğine gitmeyeceğini vurgulamıştır. Seçimlerle ilgili olarak tartışılan en önemli konu, adayların ne kadar kampanya yapmasına izin verileceği olmuş ve bu arada, söz konusu seçimlerle yasama meclisi ve temsilciler

meclisinden oluşan ikili yapının tekli yapıya dönmesi ve 105 olan vekil sayısınının 75'e düşürülmesi kararlaştırılmıştır.

Bununla birlikte, seçimlerde aday olabilmek için son beş yıldır Kırgızistan'da yaşıyor olmak şartının getirilmesi ve bu nedenle diplomat kökenli bazı adayların doğrudan elenmiş olması ciddi sıkıntılara yol açmıştır. Muhalefetin önde gelen isimlerinden, Kırgızistan'ın eski Dışişleri Bakanı ve Washington eski Büyükelçisi Roza Otunbayeva'nın da içlerinde bulunduğu bazı isimler, seçimlerde aday olma haklarını yitirmişler ve bu durum, ülke çapında gösterilerin başlamasına yol açmıştır.

İlk tur parlamento seçimleri, 27 Şubat 2005 tarihinde gerçekleştirilmiştir. İki turlu seçimlerin ilk turunda, bölgelerinde yüzde 50'nin üzerinde oy alan adaylar seçilirken, diğerleri 13 Mart'ta ikinci tura kalmışlardır. İlk tur sonucunda meclise girecek 75 milletvekilinden 32'si belli olurken, seçimlere katılmayan muhalefet lideri Otunbayeva, seçimlerin adil ve şeffaf olmadığını ileri sürmüştür. Bu arada 2 Mart gecesi Otunbayeva'nın evine kimliği belirsiz kişilerce bombalı saldırıda bulunulmuş ve Otunbayeva'nın evde bulunmadığı bir zamanda yapılan saldırıda maddi hasar meydana gelmiştir.

İlk tur sonucunda boş kalan 43 sandalye için 13 Mart 2005 tarihinde ikinci tur seçimleri yapılmıştır. İlk turu geçen 32 aday arasına muhalefetten sadece iki aday girebilirken, ikinci turu geçen adaylar arasında muhaliflerin sayısı 5'i bulmamış ve 75 sandalyeli meclise, iktidar partisinden 65 milletvekili seçilirken, muhalefet ancak 6 milletvekili çıkarabilmiştir. Yüzde 60 dolayında bir katılımı gerçekleştiren seçimde muhalefetin en güçlü adayı olarak bilinen ve 30 Ekim'de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerine muhalefetin tek adayı olarak gitmesi planlanan eski başbakanlardan Kurmanbek Bakiyev de ikinci turu geçememiştir.

Protesto gösterileri, ikinci tur seçimlerinden sonra şiddetlenerek devam etmiştir. Muhalefet yandaşları seçimlerde usulsüzlük yapıldığını, Akayev'in parlamentoya akrabalarını ve yandaşlarını soktuğunu, istemediği adayların seçime katılmasını ise engellediğini öne sürmüştü ve iki dönem görev yaptığı için anayasa engeli yüzünden yeniden devlet başkanı olamayacak olan Akayev'in anayasada değişiklik yaparak iktidarını sürdürmeyi planladığını iddia etmişlerdir. Nitekim, Akayev'in oğlu Aydar Akayev ilk turda, kızı Bermet Akayeva ise ikinci turda meclise girmiştir.

Muhaliflerin bazı hükümet binalarını ve havaalanını ele geçirdiği Oş'ta yürüyüşe geçen göstericiler Akayev'in istifasını istemişler; Oş ve Celalabad'da esnaf kepenk kapatırken, Oş'taki göstericilerin başkent Bişkek'e gelmek üzere hazırlandıkları bildirilmiştir. Talas eyaletinde, Celalabad'a bağlı Bazarkorgon ve Suzak ilçelerinde, Oş'a bağlı Özgön ilçesinde, hükümet binaları muhalif göstericiler tarafından işgal edilmiştir.

23 Mart 2005 tarihinde Askar Akayev, çıkan olayları kontrol altına almak hususunda yetersiz kaldıkları gerekçesiyle İçişleri Bakanı Bakirdin Subanbekov ile Başsavcı Miktıbek Abdüldayev'i görevden almıştır. Ertesi gün Bişkek'te meydana gelen olaylarda protestocular, polisle çatıştıktan sonra Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nı işgal etmişlerdir. Aynı gün ülkenin güneyinde de muhalefet yandaşları kontrolü ele geçirmişlerdir. Olayların bu boyuta ulaşması üzerine Askar Akayev, ailesi ile birlikte ülkeyi terketmiş ve Rusya'ya sığınmıştır. Aynı gün Başbakan Nikolay Tanayev de istifa etmiştir.

Yeni seçilen Kırgız parlamentosunun temsilcileri ile Moskova'da görüşen Askar Akayev istifasını vermiş ve bu istifa bir hafta sonra parlamento tarafından kabul edilmiştir. Akayev'in devrilmesi üzerine geçici olarak Cumhurbaşkanlığı görevini üstlenen Kurmanbek Bakiyev, yeni Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin Temmuz'da yapılacağını açıklamıştır. Seçimlere kadar olan üç aylık süre, ülkede yetki boşluğundan kaynaklanan istikrarsızlıklara ve yer yer devam eden protesto gösterilerine sahne olmuştur.

Lale Devrimi'nin ardında yatan en önemli sebeplerden birisi de ülkenin kuzey ve güney bölgeleri arasındaki ekonomik ve sosyal uçurumdur. Nitekim, olayların başlamasında güney illerinden gelen göstericiler etkin olmuş ve kayda değer bir Özbek nüfusunun bulunduğu bu bölgeden gelenler, "zengin kuzeyin politik hâkimiyetine son vermenin" zamanı geldiğini savunmuşlardır.

10 Temmuz 2005 tarihinde gerçekleştirilen ve katılım oranının yüzde 53 olduğu Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde geçerli oyların yüzde 88.7'sini alan Kurmanbek Bakiyev, Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Bakiyev tarafından atanan eski Bişkek Belediye Başkanı ve Ar-Namis Partisi lideri Feliks Kulov ise Başbakanlığa getirilmiş ve bu atama parlamento tarafından 1 Eylül 2005'te onaylanmıştır.

Bakiyev, ülkenin güneyinden gelen bir siyasetçiyken, Kulov ise kuzey kökenlidir. Bu durum, Kırgızistan siyasetinin tepesinde sağlıklı bir güç dağılımı oluşturulması ve bölgeler arası uzlaşmanın kuvvetlendirilmesi açısından olumlu bulunmaktadır.

Siyasi Yapı

Kırgızistan Cumhuriyeti, temsilci demokrasi esaslarıyla yönetilmektedir ve yarı-başkanlık sistemine sahiptir. Cumhurbaşkanı devletin, Başbakan ise hükümetin başıdır. Çok partili sistem ise son dönemlerde gelişmeye başlamıştır.

Kırgızistan'da Cumhurbaşkanı, halk tarafından beş yıllık dönemler için seçilir. Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve Başbakan tarafından hazırlanan kabine listesi de yine Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır.

Yasama yetkisine sahip olan parlamento, tek kademelidir ve halk tarafından seçilen 75 vekilden oluşur.

Kırgızistan Hükümeti

Cumhurbaşkanı:	Kurmanbek Bakiyev	(14 Ağustos 2005'den beri)
Başbakan:	Feliks Kulov	(1 Eylül 2005'den beri)
Başbakan Yardımcıları:	Medetbek Kerimkulov (Birinci Yrd.), Adakhan Madumarov	
Dışişleri Bakanı:	Alibek Cekşenkulov	Sağlık Bakanı: Şailubek Niyazov
Ekonomi ve Maliye Bakanı:	Akılbek Caparov	Eğitim ve Bilim Bakanı: Dosbol Nur-Uulu
İçişleri Bakanı:	Murat Sultalinov	Çevre ve Acil Durum Bakanı: Canış Rüstembekov
Savunma Bakanı:	İsmail İsakov	Çalışma ve Sosyal Güv. Ba.: Yevgeniy Semenenko
Adalet Bakanı:	Marat Kaiypov	Ulaştırma ve İletişim Bakanı: Nurlan Süleymanov
Tarım ve Su Bakanı:	Abdimalik Anarbayev	Ticaret, Sanayi ve Turizm B.: Almazbek Atambayev
Kültür Bakanı:	Sultan Rayev	

Kırgızistan'ın Bölgeleri

Kırgızistan, idari olarak 7 eyalete ve 1 şehir idaresine ayrılmıştır. Söz konusu eyaletler ve başkentleri şunlardır: Batken (Batken), Çuy (Tokmok), Celalabad (Celalabad), Narın (Narın), Oş (Oş), Talas (Talas) ve Issık-Kul (Karakol). Başkent Bişkek ise bu eyaletlerden ayrı olarak bir şehir idaresi statüsündedir.

Dış İlişkiler

Kırgızistan'daki rejim değişikliğinden sonra ülkenin dış ilişkilerindeki önceliklerinde önemli bir değişiklik olmamıştır. Ülke, başta Rusya ve Kazakistan olmak üzere Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesine öncelik vermektedir. Rusya ile ilişkiler son dönemlerde oldukça olumlu bir yönde seyretmektedir. Rusya'nın Bişkek Büyükelçisi Yevgeni Şmagin'in 18 Ocak 2006 tarihinde Kırgız gazetelerine vermiş olduğu bir demeç de bu durumu doğrular niteliktedir: "Ukrayna ve Gürcistan'a kıyasla Kırgızistan ile çok daha iyi ortaklık ve işbirliği ilişkileri kurmayı başardık. İttifakımızdan kaynaklanan sorumluluklarımıza sadık kaldık ve 2006 yılına doğalgaz ile ilgili sorunlar ya da kimin daha önemli olduğuna dair tartışmalar yaşamadan girdik."

Bişkek'e 45 kilometre mesafede olan ve Rusya tarafından kullanılan Kant Askeri Üssü de iki ülke arasındaki ilişkilerde önemli bir yere sahiptir. 3 Şubat 2006 tarihinde bu üssü ziyaret eden Başbakan Feliks Kulov, "Rus üssünün kendilerine güven verdiğini" ifade etmiş ve üsse mali konular dışında her zaman destek vereceklerini belirtmiştir.

Kırgızistan'ın ABD ile olan ilişkilerinde askeri konular ön plandadır. 11 Eylül saldırılarından sonra Afganistan'a düzenlediği hareket için destek olması amacıyla Kırgızistan'da Ganci Askeri Üssü'nü faaliyete sokan ABD, bu üs için ödediği kiranın yanısıra Kırgızistan'a yılda 10 milyon dolarlık askeri yardım yapmaktadır. Financial Times gazetesinde yayınlanan bir habere göre, Kırgız yönetimi halen yılda 2 milyon dolar olan Ganci Askeri Üssü'nün kirasını yaklaşık 200 milyon dolar seviyesine çıkarmayı planlamaktadır. Uluslararası gözlemciler, ABD'nin askeri birliklerinin Orta Asya'dan çekilmesini isteyen Şanghay İşbirliği Örgütü'nün bir üyesi olan Kırgızistan'ın kira talebini bu kadar yüksek bir oranda artırmasının Çin ve Rusya'nın bu doğrultudaki baskılarının bir sonucu olduğunu belirtmektedir.

Kırgızistan'ın Türkiye ve Çin ile olan ilişkileri ise ticari ve ekonomik işbirliğinin artması sonucu son dönemlerde oldukça olumlu bir seyir izlemiştir. Ülkenin, Orta Asya'daki komşularıyla ilişkilerinde de büyük ölçüde olumlu bir gidişat olduğu söylenebilir. 12-13 Mayıs 2005'te Özbekistan'ın Andican kentinde patlak veren olaylardan sonra mültecilerin Kırgızistan'a geçmeleri nedeniyle iki ülke arasında oluşan gerilim, kısa sürede diplomatik yollardan kontrol altına alınmıştır.

Kırgızistan Ekonomisi

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını ilan eden Kırgızistan, Sovyet sistemine entegre olmuş ekonomisini yeniden yapılandırma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda en öncelikli konular birliğin dağılmasından sonra başlayan hızlı ekonomik küçülme sürecini durdurmak ve fiyat liberalizasyonu nedeni ile oluşan yüksek enflasyonu aşağı çekmek olarak ortaya çıkmıştır, ancak bağımsızlığın ilk yıllarında bu konularda başarı sağlanamamış ve Kırgızistan, eski Sovyet cumhuriyetleri arasında

Ermenistan, Azerbaycan ve Tacikistan'dan sonra en zayıf ekonomiye sahip olan ülke konumuna gelmiştir.

1990'lı yılların ortalarında dönemin Cumhurbaşkanı Askar Akayev, Batı ülkeleri ve uluslararası donörlerin de desteğiyle bir pazar reformu programı başlatmıştır. Bu aşamada Akayev, muhafazakar bürokratların ve Sovyet tarzı planlı ekonomiye alışmış parlamentonun muhalefeti ile karşılaşmıştır. Günümüzde ise pazar ekonomisine geçiş sürecinde ciddi bir muhalefet kalmamış ve uygulanan programların olumlu sonuçları alınmaya başlamıştır.

Kırgızistan hükümeti, Orta Asya devletleri arasında piyasa ekonomisine geçiş açısından en liberal ekonomik reformları uygulayan hükümet olmuştur. Bu reformların bir çok olumsuz koşul altında yapılmasına rağmen, Kırgızistan Hükümeti ekonomide istikrarın sağlanmasında önemli başarılar elde etmiştir. Konvertibilite ve faiz oranlarında liberalizasyon sağlanmış, özelleştirmeye ağırlık verilmiş ve özel sektörün ekonomiye katılımı güçlendirilmiştir. 1998 yılında özel sektörün GSYİH içindeki payı yüzde 60 iken, 2004 yılında bu oran yüzde 75'e yükselmiştir.

20 Aralık 1998'de Dünya Ticaret Örgütü üyeliğine kabul edilen Kırgızistan, aynı zamanda Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri arasında bu örgütün ilk üyesi olmuştur. Ayrıca Kırgızistan halen DTÖ üyesi olan tek Orta Asya ülkesidir.

Bununla birlikte, geçiş sürecini yaşayan diğer tüm ekonomiler gibi Kırgızistan ekonomisi de ciddi zorluklardan geçmektedir. Ülkede işsizlik önemli bir sorun olarak hayatı etkilemeye devam etmektedir. Ayrıca, 10 Yıllık Kalkınma Programı çerçevesinde istihdamın artırılması, yoksullukla mücadele edilmesi ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Halen Kırgızistan nüfusunun yüzde 27.2'si yoksulluk sınırının (ayda 42 dolar) altında yaşamaktadır.

Makroekonomik Performans

Büyüme: Kırgızistan'da reel GSYİH, bağımsızlıktan sonraki dört yıl içerisinde yüzde 50 oranında küçülmüştür. Ekonominin tekrar büyümeye başlaması ise 1996 yılında tarım üretimindeki artış ve Kumtor Altın Madeni'nin hizmete sokulmasıyla mümkün olmuştur. Kumtor'un üretime başlamasıyla 1997 ve 1998 yıllarında GSYİH'deki artış hızlanmış, ancak Rusya'da patlak veren mali kriz nedeniyle yine düşüşe geçmiştir. 1999'dan itibaren yine tarım ve altın sektörleri sayesinde büyüme devam etmiştir. 1999-2001 yıllarında ortalama yüzde 4.6'lık büyüme sağlanmıştır.

TEMEL MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER

GÖSTERGELER	2000	2001	2002	2003	2004	2005
GSYİH (milyar \$)	1.4	1.5	1.6	1.9	2.2	2.4
GSYİH (büyüme, %)	5.4	5.3	0.0	6.7	7.1	- 0.6
Sınai üretim (büyüme, %)	6.0	5.0	- 13.1	17.0	5.0	- 12.1
Enflasyon (TÜFE, ort., %)	18.7	6.9	2.1	3.0	4.0	4.9
İhracat (milyon \$)	505	476	488	590	733	618
İthalat (milyon \$)	554	450	572	724	904	979
Döviz Kuru (ort., \$:KGS)	47.70	48.38	46.94	43.65	42.65	41.01
Döviz rezervleri (milyon \$)	239	264	289	365	528	576

Kaynak: Economist Intelligence Unit, Kırgızistan Ulusal İstatistik Komitesi, Kırgızistan Merkez Bankası

2002 yılı için Kırgızistan Merkez Bankası yüzde 4.5'lik bir GSYİH artışı öngörmüş, ancak bir *force majeure* nedeniyle bu dönemde Kırgız ekonomisi büyümemiştir (yüzde 0.0 oranında GSYİH artışı). Bunun nedeni bir Kırgız-Kanada ortak teşebbüsü tarafından çalıştırılan Kumtor altın madeninde meydana gelen bir kazadan sonra üretimin durmasıdır. Üretim ilerleyen aylarda devam etmiş, ancak yıllık toplam üretim bir önceki yıla göre yüzde 30 oranında daha düşük olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılında Kumtor'un üretiminin kazadan önceki seviyesine ulaşması ve dünya piyasalarında altının fiyatının yüksek değerlerde seyretmesi sayesinde yüzde 6.7'lik bir büyüme oranına ulaşılmış, 2004 yılında ise büyüme yüzde 7.1 olarak gerçekleşmiştir.

2005 yılında altın üretimindeki düşüş, bir kez daha ülkenin makroekonomik göstergeleri üzerinde etkili olmuş ve Kırgızistan'ın GSYİH'si yüzde 0.6 oranında küçülmüştür. Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanı Almazbek Atambayev'in 2 Şubat 2006 tarihinde yapmış olduğu bir açıklamaya göre Kumtor madenindeki altın rezervleri tükenmektedir ve ülke ekonomisinin tek bir altın madenine bu derece bağımlı olması ciddi sıkıntılar yaratmaktadır. Atambayev'in açıklamalarına göre Kırgızistan'ın acil olarak sanayinin sektörel olarak çeşitlendirilmesine yönelik yeni politikalar uygulamaya başlaması gerekmektedir. 2005 yılında ülkede sınai üretim yüzde 12.1 oranında azalmıştır. Kumtor madeni hariç tutulduğunda ise küçülme yüzde 4.6 seviyesinde gerçekleşmektedir.

Yukarıdaki verilerden de görüldüğü üzere, Kırgızistan ekonomisi henüz istikrarlı ve uzun vadeli bir toparlanmayı gerçekleştirebilecek seviyeye ulaşamamıştır. Altın sektörü haricinde sadece tekstil ve konfeksiyon sektörleri ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır ve diğer sektörlerin de geliştirilerek üretime katkıda bulunmaları gerekmektedir. Diğer yandan 2006 yılında Kırgızistan'da iki yeni altın madeninin açılması büyüme oranlarına kısa vadeli olsa da olumlu bir etkiye bulunacaktır. Söz konusu yıl için yüzde 4'lük bir büyüme oranı öngörülmektedir.

Döviz kuru: 1998 yılındaki Rusya krizinin etkisiyle Kırgızistan ulusal para birimi som, 1998 yılını yüzde 70'lik bir değer kaybı ile kapatmıştır. Kriz sonrasında Rus rublesinin ve Kazak tengesinin devalüasyonu ile birlikte Amerikan dolarına olan talep artmış ve somun değer kaybı hızlanmıştır.

Somun değer kaybı 1999 yılında da sürmüştür. 1996 yılında 1 Amerikan doları 12.8 soma karşılık gelirken 2000 yılında 1 dolar 47.7 som düzeyinde gerçekleşmiştir.

Bununla birlikte, ekonomide yaşanan büyüme ve daha sıkı bir para politikası ile birlikte 2000 yılından itibaren Kırgız ulusal parası som, istikrarlı bir seviyeye ulaşmıştır.

Kırgızistan Merkez Bankası'nın günlük işlemlerin akıcı bir şekilde devam etmesi ve uluslararası rezervlerin güçlendirilmesi amacıyla piyasaya yaptığı müdahaleler asgari düzeydedir. 2005 yılında som, dolar karşısında değer kazanmaya başlamışsa da ülkenin içinde bulunduğu siyasi belirsizlik, bu durum karşısında bir tehdit oluşturmaktadır.

Enflasyon: 1993 yılında Kırgızistan'da enflasyon oranı yüzde 700 seviyelerinde iken uygulanan sıkı para politikaları neticesinde 1998 yılı ortalarında yüzde 10'a kadar düşürülmüştür. Ancak, 1998 yılı Ağustos ayında yaşanan Rusya krizi ile birlikte 1998 yılı sonbaharında ülkede fiyatlar tekrar artış göstermiş ve 1999 yılında enflasyon yüzde 35.9'a ulaşmıştır. Bu dönemde faiz oranları ise enflasyon oranına paralel seyretmiştir.

2000 yılından itibaren ekonomide istikrar yönünde atılan adımlar ve Kırgızistan Merkez Bankası'nın uyguladığı sıkı para politikası neticesinde enflasyon oranı düşüşe geçmiş ve 2002 yılına gelindiğinde yüzde 2.1'e inmiştir. Bu düşüşte ülkenin ithalatı içerisinde önemli bir yere sahip olan enerji ürünlerinin uluslararası fiyatlarının düşük seyretmesi önemli bir rol oynamış, ancak ilerleyen yıllarda enerji fiyatlarının artmasıyla enflasyon da az da olsa çıkışa geçmiştir. Ülkede uygulanan mali politikaların yeterince sıkı olmaması, popülist bir yaklaşımla artırılan kamu sektörü maaşları ve emekli aylıkları ile gıda ve hizmet fiyatlarındaki istikrarsızlık enflasyonun tekrar yükselmesinin diğer sebepleridir.

Kırgızistan'da 2005 yılında yüzde 4.9 olarak gerçekleşen enflasyonun Merkez Bankası tarafından kontrol altında tutulması beklenmektedir. *The Economist Intelligence Unit* tahminlerine göre enflasyon oranının 2006 yılında yüzde 3.7, 2007 yılında ise yüzde 4.6 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

İşsizlik: Fakirlik, Kırgızistan Hükümeti'nin çözmesi gereken en önemli sorunlardan birisidir. Resmi rakamlara göre işsizlik oranı yüzde 3 seviyesindedir. Ancak, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) metodolojisine göre yapılan hesaplamalar çerçevesinde gerçek işsizlik oranı yüzde 8-9 olarak belirlenmekte, IMF ise bu oranın yüzde 20'ye kadar ulaştığını bildirmektedir.

İşsizlik sorununun temelinde yatan sebep, imalat sektörünün Sovyet dönemi sonrası içine girdiği düşüşten sonra tekrar toparlanmaya başlamasının bir hayli yavaş olarak gerçekleşmesidir. Resmi istatistiklere göre, 1995 yılından bu yana kamu sektöründe istihdam edilenlerin sayısı yüzde 20 oranında azalırken özel sektörde istihdam edilenlerin sayısında aynı oranda artış olmuştur. Buna göre, bugün özel sektörde istihdam edilenlerin toplam istihdam içerisindeki oranı yüzde 75'dir. Ayrıca, özelleştirilen tarım işletmeleri ile birlikte işgücünün yarısı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı ise sadece yüzde 8'dir.

Başlıca Ekonomik Sektörler

Orta Asya'da dağlık bir bölgede yer alan Kırgızistan'ın ekonomisinin temelini tarım ve doğal kaynaklar oluşturmaktadır. Başlıca tarım ürünleri pamuk, tütün ve yün olan Kırgızistan'da altın, uranyum, doğal gaz ve elektrik üretimi yapılmaktadır.

Madencilik ve metalurji: Madencilik ve metalurji Kırgızistan'ın en önemli sanayi sektörüdür. Sektör, Kırgızistan'ın sanayi üretiminin yarıya yakınını gerçekleştirmektedir.

Bu alanda özellikle altın sanayi önemli bir ağırlığa sahiptir. Kırgızistan, iki önemli altın rezervine, kömür, mermer, cıva, bakır, uranyum, molibden, gümüş ve antimuan yatakları ile seramik sanayinde kullanılan bazı mineral kaynaklara sahiptir. Bunların yanısıra ülkede zengin tungsten ve kalay yatakları bulunmaktadır. Bu alandaki en önemli altın sektör, altın çıkarma ve işleme sektörüdür. Bu aynı zamanda yabancı yatırım çeken tek altın sektörüdür. Altın sektörü şu anda Kırgızistan GSYİH'sinin yüzde 7'sine tekabül etmektedir.

Kırgızistan'ın metalurji sektöründe üretilen ürünlerin neredeyse tamamı ihraç edilmektedir. Kırgızistan, dünyanın onuncu büyük altın üreticisi ve ihracatçısı ülkesidir. Ülkedeki en büyük altın madeni olan Tienşan Dağları'ndaki Kumtor altın madeninde 1997 yılından beri yıllık ortalama 18 ton altın çıkarılmaktadır. Bu tüm ülkedeki altın üretiminin yüzde 90'ına karşılık gelmektedir.

Kumtor Altın İşletmeleri, bir Kırgız-Kanada ortak yatırımı olan Kumtor Altın Şirketi tarafından işletilmektedir. Devletin bu işletmedeki yüzde 67'lik hissesi Haziran 2004'te özelleştirilmiş ve Centerra Gold Inc. adı altında yeni bir şirket kurulmuştur. Şu anda devletin Kumtor'daki payı yüzde 16 oranındadır. 2004 yılında toplam üretimi 20.4 ton olan Kumtor madeninde üretim 2005 yılında 15.6 ton olarak gerçekleşmiştir.

Kırgızistan'ın ikinci büyük altın madeni olan Talas bölgesindeki Jerui maden yatağındaki altın rezervlerini ise devlete ait Kyrgyzaltyn firması, İngiliz Oxus ve Avustralyalı Normandy madencilik şirketleri ortak olarak işletmektedir.

Kırgız hükümeti, bağımsızlıktan bu yana yüzde 25 oranında azalmış olan kömür üretimini yeniden canlandırmak ve bu sayede hem ithal enerji kaynaklarına olan bağımlılığı azaltmak, hem de ihracat gelirlerini artırmak düşüncesindedir. 2001 yılında 500 bin ton olan kömür üretiminin 2005 yılında 1.1 milyon tona çıkarılması planlanmışsa da yeni yatırımların yetersizliği nedeniyle bu rakama ulaşamamıştır. Yılda 1.5 milyon ton kömür tüketen Kırgızistan, 2004 yılında 400 bin tonluk üretim gerçekleştirmiş ve ihtiyacının geri kalan kısmını Kazakistan'dan ithalat yoluyla temin etmiştir. Ülkenin toplam 3.5 milyar tonluk kömür rezervlerine sahip olduğu tahmin edilmektedir.

Sanayi: Bir çok malın Rusya Federasyonu'ndan ithal edilmesi nedeniyle Kırgızistan'da sanayi üretimi sınırlı düzeydedir. Ülkede sanayinin GSYİH içerisindeki payı bağımsızlıktan hemen sonra yüzde 46.2 seviyesinde iken 2004 yılı itibarıyla yüzde 16.1'e kadar gerilemiştir. Ayrıca, özelleştirilen tarım işletmeleri ile birlikte sanayi sektöründe istihdam edilen işgücünün bir bölümü tarım sektörüne kaymıştır. Nitekim, bugün ülkedeki toplam işgücünün yaklaşık yarısı tarım sektöründe istihdam edilirken, sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı yüzde 8'e gerilemiştir.

Ülkenin tek altın madeni işletmesi olan Kumtor Altın İşletmeleri, sanayi sektöründeki büyümenin temel kaynağını oluşturmaktadır. Ancak bu işletmede Temmuz 2002'de meydana gelen bir kaza sonucu üretimin durması, Kırgız ekonomisini etkilemiş ve 2002 yılında sanayi üretimi bir önceki yıla göre yüzde 13.1 oranında azalmıştır. 2003 yılında ise sektör toparlanmaya başlamış ve yüzde 17'lik bir büyüme sağlanmıştır. 2004 yılında da

sanayi yüzde 5 oranında büyümüşse de 2005 yılında yüzde 12.1'lik bir küçülme söz konusu olmuştur.

2005 yılı itibariyle sınai üretim içerisindeki en büyük payın altın ve diğer madenlerin çıkartılması ve işlenmesine yönelik sektörler ait olduğu görülmektedir. Metalurjinin toplam sınai üretim içerisindeki payı 2005 yılında yüzde 42 olarak gerçekleşmiş, makine imalat sektörünün payı aynı yıl içerisinde yüzde 26'dan yüzde 6'ya, hafif sanayinin payı ise yine yüzde 26'dan yüzde 5'e gerilemiştir.

Kırgızistan'ın sanayi politikası özellikle ülkedeki yün, pamuk ve ipek üretimine dayalı olarak hafif sanayi (özellikle giyim ve tekstil) sektörüne yönelik bir eğilim arz etmektedir. Kırgız Hükümeti, sanayi işletmelerinde ithal girdilerden ziyade daha fazla iç kaynakların kullanılması yönünde bir siyaset izlemektedir.

Kırgızistan'ın başlıca sanayi ürünleri yünlü dokuma, deri işleme, makine ve madencilik ürünleridir. Diğer taraftan, bağımsızlıktan sonraki dönemde ülkedeki makina sanayi özellikle tarımsal ekipmanlar üretimindeki artış sebebiyle gelişme göstermiştir. Türk yatırımcılar için önemli bir işbirliği alanı olan ülkedeki gıda işleme sanayi, kötü çalışma koşulları, eskimiş üretim teknikleri ve teçhizatı ile oldukça az gelişmiş bir durumdadır. Sanayi özellikle başkent Bişkek civarında yoğunlaşmaktadır.

Tarım: Tarım sektörü, Kırgızistan ekonomisinde önemli bir ağırlığa sahiptir. Şu anda tarım sektörü, Kırgızistan GSYİH'sinin yüzde 35'ine tekabül etmekte olup, bu oran, eski Sovyet cumhuriyetleri arasında en yüksek orandır. Ayrıca Kırgızistan, bu ülkeler arasında Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra tarım üretimini artırmayı başarmış olan tek ülkedir. 2003 yılında Kırgızistan'ın tarım üretimi 1991 yılındaki seviyesinin yüzde 116'sı seviyesindeyken bu oran Kazakistan için yüzde 82, Ukrayna için yüzde 61 ve Rusya için ise yüzde 73 olmuştur.

Kırgızistan'daki zirai üretimin yüzde 40'ı özel sektöre ait çiftlikler tarafından gerçekleştirilmektedir ve devletin üretimdeki payı sadece yüzde 5'tir. Geri kalan üretim ailelere ait tarlalarda yapılmaktadır. Sanayi sektöründeki gerileme nedeniyle oluşan işsizlik, büyük ölçüde tarım sektörü tarafından absorbe edilmektedir.

Tahıl üretimi ve özellikle buğday üretimi tarımsal üretimin yaklaşık yarısını teşkil etmektedir. Bu alanda uygulanan ithal ikameci politikalar nedeniyle tahıl üretimi tek başına Kırgız GSYİH'sinin yüzde 10'unu karşılar duruma gelmiştir. Ülkede üretilen diğer başlıca tarım ürünleri ise tütün, yün, pamuk, deri, ipek, meyve ve sebzedir. 2004 yılında bir önceki yıla göre yüzde 4.1 oranında artan zirai üretim, 2005 yılında yüzde 0.1'lik bir küçülmeye 335 milyon som olarak gerçekleşmiştir.

2004 yılı itibariyle Kırgızistan'da zirai üretimin yüzde 29.1'i Çuy, yüzde 18.3'ü Oş, yüzde 15.2'si Celalabad bölgesinde gerçekleştirilmiştir.

Kırgızistan, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte daha önce diğer Sovyet cumhuriyetlerinden sağladığı gübre ve zirai makine-ekipman parçalarının temininde zorlanmaya başlamıştır. Bu nedenle, bağımsızlığın ilk yıllarında tarımsal üretim önemli

oranda gerilemiştir. Devlet, gerekli gübre ve ekipman parçalarını diğer ülkelerden sağlamaya çalışmakla birlikte, bunların Sovyet dönemine göre çok daha pahalı olması sebebiyle beklenen sonuç alınamamıştır. Yatırımların eksikliği ise yeni tarımsal teknolojilerin uygulanmasına imkan vermemektedir.

Zırai üretim ve verimlilikte yaşanan düşüşler, çiftçilerin gelirlerinin düşük düzeyde gerçekleşmesine, doğal kaynakların tahrip olmasına, sulama sistemi, teşvikler ve toprak mülkiyet sisteminin yeterince gelişmemiş olmasına bağlanmaktadır.

Tarım ürünlerine ilişkin fiyat denetimleri ve ihracat vergileri kaldırılmış olmakla birlikte, hububata uygulanan yüzde 30'luk geçici ihracat vergisi bu uygulamadan hariç tutulmuştur.

Özelleştirilmiş veya özelleştirme sürecinde olan tarım işletmeleri yabancı yatırımcılar için yeni olanaklar sağlamaktadır. Yerli yatırımcılar, EBRD ve dört özel işletmenin katılımıyla 22 milyon dolarlık bir yatırımla Kırgız Tarım İşletmesi (KAC) adı altında bir özel işletme kurulmuştur. Bu işletme, çiftçilere tarımsal hammadde, tarım aletleri ve depolama kolaylıkları sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, nihai ürün işleme, pazarlama ve dağıtım konularında bir mekanizma oluşturulmaktadır.

Enerji: Kırgızistan'ın dev enerji santralleri SSCB döneminde Sovyet askeri sanayi kompleksinin enerji ihtiyacının karşılanması amacıyla inşa edilmiştir. Ancak, ülke bu kaynakları bugün yeterince kullanamamakta ve enerji sektörü mevcut iletim hatlarının ve altyapısının eskimiş olması nedeniyle geniş yatırımlara ihtiyaç duymaktadır. Enerji sektörünün özelleştirilmesi ve yeniden yapılandırılması çalışmaları ise halen devam etmektedir.

Kırgızistan büyük su kaynaklarına sahiptir ve bugün bu kaynakların sadece yüzde 10'u kullanılabilir. Hidroelektrik enerji, ülke ihracatının yaklaşık beşte birini oluşturmaktadır. Çevre ülkelerdeki enerji ihtiyacının artması ile bu sektör yatırımcılar için yeni fırsatlar yaratmaktadır. Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan ve Çin'e elektrik enerjisi ihraç etmektedir.

Kırgızistan'da bugün 16 hidroelektrik ve 2 termik santral olmak üzere enerji üreten 18 santral bulunmaktadır. Bu santrallerin toplam kapasitesi 14 milyar kWh'dir. Kapasitenin tamamının kullanılması ile bunun 163 milyar kWh'ye çıkarılması mümkündür. Narın nehri üzerindeki Toktogul Hidroelektrik Santrali tek başına tüm ülkenin enerji ve ısıtma ihtiyacını karşılayacak kapasiteye sahiptir. Bu santral yılda yaklaşık 1.5 milyar kWh elektrik üretmektedir.

Kırgız hükümeti, elektrik sektörünün dış etkenlere hassasiyetini azaltmak ve Rusya ile Çin gibi pazarlara girebilmek için yeni projeler geliştirmektedir. Bu projelerin en önemlisi Narın nehri üzerindeki Kambar-Ata 2 Hidroelektrik Santrali'dir.

Kırgız devlet enerji şirketi Kyrgyzenergo, özelleştirme kapsamındadır. Dünya Bankası ve EBRD, Kyrgyzenergo'nun üretim, dağıtım ve iletim olmak üzere alt birimlere ayrılmasını

desteklemektedir. Buna ilave olarak, dağıtım şebekesinin de dört bölgesel dağıtım şirketine bölünmesi planlanmaktadır.

Gıda işleme: Günümüzde gıda işleme sektörü Kırgızistan'ın imalat sanayinin yaklaşık beşte birini teşkil etmektedir. Sektörde iç piyasaya ve ihracata yönelik bazı gıda ürünlerinin üretimi gerçekleştirilmektedir. Kırgızistan Tarım Bakanlığı verilerine göre, Sovyet döneminde Kırgızistan'da 154 geniş ölçekli devlet işletmesi faaliyet göstermekte olup, Leningrad (St. Petersburg) ve çevresinin et ve et ürünleri ihtiyacı Kırgızistan'dan karşılanmıştır.

Kırgızistan Tarım Bakanlığı verilerine göre halen Kırgızistan'da 342 firma gıda işleme alanında faaliyet göstermektedir. Bunların yaklaşık 100'ü aktif olarak çalışmaktadır. Kırgızistan'daki gıda işleme sektöründe üretilen ürünler zayıf tasarım ve paketleme teknikleri nedeniyle ithal mallar ile rekabet edememekte ve sektörde ileri teknoloji içeren yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Tekstil: Kırgızistan'daki pamuk, ipek ve yün işleyen işletmeler, ülkedeki geniş ölçekli işletmelerin özelleştirilmesi kapsamında özelleştirilmiştir. Ülkedeki pamuk, ipek ve yün sektörüne sanayi merkezlerinde bulunan bazı geniş ölçekli işletmeler hakimdir. En önemli üretim merkezleri Bişkek (yün ve yünlü kumaş), Oş (pamuklu kumaş ve ipek) ve Tokmak'tır (yün).

İnşaat: 1990'lı yılların ortalarında inşaat sektörünün payı GSYİH'nin içinde yüzde 6 iken bu oran yüzde 3'e inmiş durumdadır. Ancak yine de sektör bir büyüme trendi içerisindedir. Devlet ve uluslararası finans kuruluşları tarafından finansmanı sağlanan Kuzey-Güney Karayolu, Oş-Kaşgar Karayolu ve Jerui altın madeni gibi projeler, sektörün büyümesini sağlamaktadır. Önümüzdeki dönemde Kırgızistan'da inşaat sektörünün artan talebe bağlı olarak hızlı bir büyüme eğilimi içerisine girmesi beklenmektedir. Bu beklentiye uygun olarak Kırgız hükümeti, inşaat malzemeleri sektörüne de yatırım yapmaktadır. 2006 yılında ülkede iki yeni çimento fabrikası hizmete girecektir.

Ulaştırma ve telekomünikasyon: Ülkenin dağlık coğrafi yapısı nedeni ile demiryolu taşımacılığı yerine karayolu taşımacılığı gelişmiştir. Dolayısıyla, Kırgızistan'da yalnızca 370 km'lik bir demiryolu ağı vardır. Uluslararası nitelikte olmamakla birlikte, ulaşım ağı Bişkek etrafında yoğunlaşmıştır. 21 bin km'lik karayolu ağının yüzde 50'si oldukça bakımsız durumdadır. Asya Kalkınma Bankası (ADB), 650 km'lik Bişkek-Oş kara yolu ile Oş'tan Çin sınırındaki İrkeştam'a giden yolun yenilenmesi için finansman sağlamaktadır.

Diğer yandan ülkenin demiryolu ağının geliştirilmesi için çalışmalar yürütülmektedir. Gündemdeki en önemli proje olan Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolunun hayata geçirilmesi genel olarak ülkenin ekonomik kalkınmasına da önemli katkılar sağlayacaktır.

Kırgızistan Havayolları, iç hatlarda çalışmakta ve Bişkek ile Oş arasında düzenli seferler yapmaktadır.

Batı ülkelerinde yüzde 50, BDT ülkelerinde ise yüzde 12 olan telefon yoğunluğu Kırgızistan'da çoğunluğu Bişkek etrafında olmak üzere yüzde 7.9'dur. Halihazırda

ülkenin tek GSM operatörü olan Bitel firması, 500 bin abonesi ile yüzde 90'lık bir pazar payına sahiptir. Devlet şirketi olan Kyrgyztelecom da GSM hizmetleri vermekte olup, bir diğer GSM operatörü olan Bimacom ise 2006 içerisinde faaliyete geçecektir.

Bankacılık ve finans: Kırgız bankacılık sistemi 1998 yılındaki Rusya krizinden ağır biçimde etkilenmiştir ve bugün toparlanma süreci içerisinde. Kriz sonrasında Kırgızistan Merkez Bankası'nın ticari bankalar için sermaye miktarını artırma zorunluluğu getirmesi bazı bankaların kapanmasına yol açmıştır.

Faaliyetlerini ülkedeki yatırım ortamını teşvik edecek en olumlu koşulların sağlanmasını amaçlayarak sürdüren Kırgızistan Merkez Bankası, 2002 yılında bankacılık sisteminin yeniden şekillendirilmesi için oluşturulan ve sektörde istikrarın sağlanmasını, mali bankacılık aracılık faaliyetlerinin gelişmesini ve reel ekonomiye yatırım yapılması için finans kaynaklarının harekete geçirilmesini amaçlayan bir stratejiyi kabul etmiştir. Bu stratejinin temel hedefleri şunlardır:

- Fonların harekete geçirilmesine yönelik önlemlerin pekiştirilmesi.
- Halkın bankacılık sistemine olan güveninin artırılması.
- Yatırımcıların korunması.
- Ödemeler sisteminin performansının artırılması.
- Geniş halk kesimlerinin gerekli ve çağdaş bankacılık hizmetlerine erişmesi için uygun koşulların oluşturulması.

Bankacılık sisteminin güvenilirliğini, bankaların verimli ve istikrarlı olarak gelişmesini, kalitenin yükselmesini ve bankacılık hizmet yelpazesinin genişlemesini temin için, Merkez Bankası asgari sermaye tutarı konusunda düzenlemeler yapmaktadır. 2001 yılının Temmuz ayında bankalarda aranan asgari sermaye tutarı 50 milyon som'dan 100 milyon som'a çıkartılmıştır.

2004 yılı sonu itibariyle Kırgızistan'da 30 banka toplam 179 şubeyle hizmet vermektedir. Bu bankaların toplam sermayesi 2.7 milyar somdur.

Yoksullukla mücadelenin önemli bir ekonomik öncelik olduğu Kırgızistan'da mikrofinans faaliyetleri de teşvik edilmektedir. Merkez Bankası, mikrofinans kuruluşlarının geliştirilmesine ve finansal hizmetler pazarındaki rekabetin artmasına yönelik çalışmalara ağırlık vermektedir. Halen Merkez Bankası, Ağustos 2002'de çıkartılmış olan mikrofinans kuruluşlarına ilişkin yasaya dayanarak konu ile ilgili mevzuat ve altyapıyı hazırlamaktadır.

Dış Ticaret

Kırgızistan'ın son yıllarda gerçekleştirmiş olduğu dış ticarete en belirgin hususlar, ithalatın ihracattan daha hızlı arttığı ve ihracatın oldukça istikrarsız bir seyir izlediğidir. 2005 yılında ihracat bir önceki yıla göre yüzde 6.4 oranında azalarak 618.3 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde ithalat ise yüzde 15.9 artışla 979.4 milyon dolar seviyesine yükselmiştir.

2005 yılı itibariyle Kırgızistan'ın ihracatındaki başlıca maddeler, tekstil ürünleri (yüzde 20.4), altın ve diğer madenler (yüzde 17.2), taş, çimento ve inşaat malzemeleri (yüzde 15.3), gıda ürünleri ve tütün (yüzde 11.4) ve makinelerdir (yüzde 8.8). İthalatta başlıca

maddeler ise makineler (yüzde 27.0), kimyasal ürünler (yüzde 18.5), plastik ürünler (yüzde 8.6) ve taşıt araçlarıdır (yüzde 7.4).

KIRGIZİSTAN'IN DIŞ TİCARETİNİN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (2004)

İHRACAT		İTHALAT	
ÜLKE	ORAN (%)	ÜLKE	ORAN (%)
Birleşik Arap Emirlikleri	26.3	Rusya Federasyonu	31.2
Rusya Federasyonu	19.2	Kazakistan	21.6
İsviçre	14.2	Çin Halk Cumhuriyeti	8.5
Kazakistan	12.1	Almanya	5.6
Kanada	5.9	Özbekistan	5.5

Kaynak: Kırgızistan Ulusal İstatistik Ofisi

Kırgız altını, başta İsviçre ve Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere BDT dışındaki ülkelere ihraç edilmektedir. Altın, bu ülkelere yapılan ihracatın yüzde 68'ine karşılık gelmektedir. BDT ülkeleri ise Kırgızistan'dan tekstil ürünleri, şeker, meyve-sebze ve inşaat malzemeleri ithal etmektedir. BDT ülkeleri ile yapılan ticaretin toplam ticaret içerisindeki payı 2004 yılında yüzde 51.2 iken 2005'de yüzde 54.8'e yükselmiştir.

DTÖ üyesi olan Kırgızistan, 1994 yılında Özbekistan ve Kazakistan ile Ekonomik Birlik Anlaşması imzalamıştır. Ayrıca, Avrupa Birliği, Aralık 1995'te Kırgızistan ile 10 yıllık Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'nı onaylamıştır. Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Belarus ve Tacikistan'ı da içine alan Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun da bir üyesidir.

Yabancı Yatırım

İzole olmuş coğrafi konumu, altın dışında doğal kaynaklarının diğer komşu ülkelere göre sınırlı olması ve görece dar iç piyasası Kırgızistan'a giren doğrudan yabancı sermayenin sınırlı düzeyde gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Resmi rakamlara göre 2005 yılının ilk yarısı itibariyle Kırgızistan'daki toplam yabancı yatırım stoğu 800 milyon doları aşmış durumdadır. Kırgız ekonomisine doğrudan yabancı sermaye girişi 2003 yılında 147 milyon dolar, 2004 yılında 176 milyon dolar, 2005 yılının ilk yarısında ise 74 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Yabancı yatırımların yüzde 55'i Bişkek'te, yüzde 28.5'i Oş bölgesinde, yüzde 10'u Celalabad'da ve yüzde 1'i Issık-Kul bölgesinde yoğunlaşmaktadır.

Kırgızistan'ın özellikle madencilik sektörü yabancı yatırımcıların ilgisini çekmektedir. Kırgızistan, eski Sovyet cumhuriyetleri arasında üçüncü büyük altın üreticisidir. Kumtor Altın İşletmeleri'ne yapılan yatırımlar ile Kanada ülkedeki en önemli yabancı yatırımcı ülke konumuna gelmiştir. Kanada'yı sırasıyla Kazakistan, Rusya, ABD, Türkiye, Almanya, İngiltere ve Çin izlemektedir.

Doğrudan yabancı yatırımların önemli bir bölümü sanayi sektöründe yoğunlaşmıştır. (yüzde 62.5) Yabancı yatırımlar açısından hidroelektrik, gıda sanayi, yüksek teknolojiler, altyapı ve turizm fırsatlar sunan diğer önemli yatırım alanlarıdır.

Ülkedeki en önemli yabancı yatırımcılar arasında Cameco'nun ortak olduğu Kumtor Altın İşletmeleri dışında Reemstva-Kırgızistan Tütün Fabrikası'nı işleten Alman Reemstva şirketi, bir Türk yatırımı olan ve plastik şişe kapağı üreten Plaskap Bişkek, ticaret,

bankacılık ve inşaat malzemeleri alanında faaliyet gösteren Central Asian Group ve Hyatt Regency Bishkek Otelini işleten Amerikan Hyatt Oteller Zinciri yer almaktadır. Ayrıca, yine bir Türk yatırımı olarak Coca Cola'nın da bir şişeleme tesisi bulunmaktadır. Yabancı ortaklı işletmeler altın çıkarma, petrol ticareti, çay paketleme, şeker ve pasta üretimi alanlarında öncü konumdadır. Yabancı ortaklı işletmeler Kırgızistan'ın toplam sanayi üretiminin üçte birini ve ihracatının yüzde 16'sını gerçekleştirmektedir.

Kırgızistan yabancı yatırım mevzuatı yabancı yatırımları kamulaştırma ve millileştirmeye karşı korumaktadır. Kamulaştırma durumunda yatırımcıların tazminat hakları mevcuttur. Ancak, değer saptama konusunda kamu kurumları ile anlaşmazlığa düşülmesi olasıdır. Bunun yanısıra, Kırgızistan'da iş dünyasını ilgilendiren yasaların uygulanmasında zaman zaman tutarsızlıklarla karşılaşılabilen ve farklı kamu kurumlarının farklı uygulamaları söz konusu olabilmektedir.

27 Mart 2003 tarihinde yürürlüğe giren yeni Yabancı Yatırım Kanunu ile 1997'de çıkartılmış olan kanunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Kırgızistan'da tescilli bir firmanın yabancı yatırım sayılabilmesi için artık yabancı bir firma ya da şahsın o işletmede en az üçte bir oranında paya sahip olması gerekmektedir. Bu yeni kanun ayrıca yabancı yatırımcıların ülkeden çekilmesini de kolaylaştırmaktadır.

Ülkedeki yeni hükümet yabancı sermayenin daha fazla çekilmesi için bir dizi reformlar gerçekleştireceğini açıklamış, ancak ülkedeki siyasi istikrarsızlık nedeniyle henüz bu girişimlerin sonuçları alınmaya başlanmamıştır.

Serbest Bölgeler

Bişkek, Narın, Karakol ve Maymak olmak üzere Kırgızistan'da 4 serbest ekonomik bölge (SEB) bulunmaktadır. Bu SEB'ler önemli ulaşım noktaları üzerinde, Çin sınırı boyunca demiryolu istasyonlarına ve gümrük noktalarına yakın bölgelerde bulunmaktadır. Bunların arasında bünyesinde barındırdığı şirket sayısı itibarıyla en büyüğü Bişkek Serbest Bölgesi'dir. Kapladığı alan bakımından ise Narın Serbest Bölgesi en büyüğüdür.

SEB'lerde depolama, toptan ihracat ve ithalat, bankacılık, ihracata yönelik endüstriyel imalat ve ulaşım imkanları bulunmaktadır. Bu mallar çifte vergilendirme olmaksızın üçüncü ülkelere de satılabilmektedir. SEB'ler Kırgızistan'daki diğer bölgelerden çok daha fazla yabancı yatırımcı çekmiştir. Bununla birlikte bu bölgelerdeki yabancı yatırım yeterli düzeyde değildir ve bu nedenle devlet tarafından serbest bölgelerde bazı teşvikler uygulanmaktadır. Bu teşviklerden başlıcaları şunlardır :

- Bazı vergilerden, gümrüklerden ve tüm faaliyet sürecindeki ödemelerden muafiyet.
- SEB'de üretilerek ihraç edilen, SEB'e ithal edilen ve re-eksport yapılan malların gümrük vergisinden muafiyet.
- İhraç malları için kotasyon ve izin işleminden muafiyet.
- Basitleştirilmiş gümrük prosedürleri.
- Basitleştirilmiş kayıt prosedürleri.
- Hizmet sağlayan kuruluşlara doğrudan ulaşım.
- İthal edilen sermaye malları için gümrük muafiyeti.
- Ham madde ve parçalar için gümrük muafiyeti.
- İhtiyaç kalmadığında ekipmanların bedelsiz ihracı.

Türkiye-Kırgızistan Ticari ve Ekonomik İlişkileri

Türkiye, 1991 yılında bağımsızlığını ilan eden Kırgızistan'ı tanıyan ve büyükelçilik açan ilk ülkedir. Türkiye ve Kırgızistan arasında o dönemden bu yana devam eden sıcak ilişkiler Türk iş çevrelerinin bu ülkedeki başarılı çalışmalarıyla pekiştirilmektedir.

Türk Firmalarının Yatırımları

Kırgızistan'daki Türk yatırımları otelcilik, gıda ve içecek üretimi, bankacılık, mobilya, çay paketlenme, plastik, eğitim ve inşaat malzemeleri üretimi gibi çok çeşitli alanlardadır. Türkiye'de ise Kırgızistan sermayeli 6 firma kayıtlıdır. Bu firmaların toplam sermayesi 345 bin dolardır ve bunun içerisinde yabancı sermaye payı yüzde 74.17'dir.

Sistem Mühendislik, Bışkek'te inşaatını 1995'te tamamladığı 4 yıldızlı Hotel Bışkek Pınara için aynı zamanda yatırım da yapmış ve otelin yüzde 50 ortağı olmuştur.

Çay üretimi ve paketlenmesi konusunda faaliyet gösteren Beta Grubu, Orta Asya cumhuriyetlerinde önemli pazar payına sahiptir. Grup, Kırgızistan'daki ilk yatırımını Bışkek'te faaliyete geçirdiği paketlenme tesisleri ile yapmıştır. 2000 yılında ise Beta Grubu, "Beta Stores" isimli bir alışveriş merkezi zinciri ve "Beta Gourmet" adında bir lokanta ile yatırımlarını çeşitlendirmiştir.

Coca-Cola Bışkek, Anadolu Grubu'nun yüzde 90 hissesine sahip olduğu bir ortak teşebbüsdür. Diğer ortak ise Coca-Cola Corporation'dır. Üretim ve şişelemenin yanısıra firma iki dağıtım merkezi aracılığıyla doğrudan dağıtım da yapabilmektedir. 233 perakende satış noktasında ürünlerini sunan firmanın Bışkek'teki fabrikası yılda 39 milyon tonluk üretim kapasitesine sahiptir.

Demir Kırgız International Bank (DKIB), Kırgızistan'ın en büyük üç bankasından biri olup, aynı zamanda ülkedeki ilk uluslararası ticari banka olma özelliğini taşımaktadır. 1997 yılında bankacılık lisansını alan DKIB'nin hissedarları yüzde 70 ile Tasarruf Mevduatları Sigorta Fonu (Türkiye), yüzde 15 ile Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ve yine yüzde 15 ile Uluslararası Finans Kurumu'dur (IFC).

Plaskap firması 1997 yılında Bışkek Serbest Bölgesi'nde hizmete sokmuş olduğu fabrikada karbonatlı ve karbonatsız içecek şişeleri için plastik kapak üretmektedir. 2003 yılında diğer kollarıyla entegre edilerek Plasform adı altında yeniden yapılandırılan firma, 5 bin metrekare kapalı olmak üzere 50 bin metrekarelik bir alan üzerinde üretimini sürdürmektedir.

Bişkek yakınlarındaki Sokuluk bölgesinde kurulan Ata Şirketler Grubu'na ait bisküvi fabrikası, Aralık 2005 itibariyle faaliyete geçmiştir. Kırgızistan'daki diğer Türk yatırımları arasında Yimpaş'ın marketler zinciri, Çelebi İnşaat'ın PVC ürünleri üretimi ve Burç Ltd.'nin et ürünleri işleme tesisleri sayılabilir.

Türkiye'nin Kırgızistan'da eğitim hizmetleri alanında da yatırımları söz konusudur. 1992'den beri Kırgızistan'da bu alanda faaliyetlerine devam eden Sebat Eğitim Kurumları bünyesinde 14 lise, bir uluslararası üniversite, bir dil merkezi, bir uluslararası ilköğretim okulu ve 4 yüksek öğrenim yurdu bulunmakta ve bu eğitim kurumlarından yaklaşık 6 bin öğrenci faydalanmaktadır. 6 Şubat 2006 tarihinde ülkenin güneyindeki Talas kentinde inşa edilen okulun açılışı ve yurt binasının temel atma törenine katılan Cumhurbaşkanı Kurmanbek Bakiyev, iki ülke arasındaki ilişkilere en güzel örneğin eğitim faaliyetleri olduğunu söylemiştir.

Ticari İlişkiler

YILLAR İTİBARIYLA TÜRKİYE-KIRGIZİSTAN DIŞ TİCARETİ ('000 dolar)

Yıllar	İhracat (X)	İthalat (M)	X/M	Denge	Hacim
1997	49,580	7,556	6.56	42,024	57,136
1998	41,514	6,771	6.13	34,743	48,289
1999	23,198	2,779	8.35	20,419	25,977
2000	20,572	2,349	8.76	18,223	22,921
2001	17,350	6,307	2.75	11,043	23,657
2002	23,685	15,749	1.50	7,936	39,434
2003	40,158	10,578	3.79	29,580	50,736
2004	72,754	13,097	5.56	59,657	85,851
2005	88,851	13,630	6.52	75,221	102,481

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

MADDELER İTİBARIYLA TÜRKİYE-KIRGIZİSTAN DIŞ TİCARETİ (2005)

TÜRKİYE'NİN İHRACATI			TÜRKİYE'NİN İTHALATI		
MADDELER	TUTAR (\$)	%	MADDELER	TUTAR (\$)	%
Kıymetli Taşlar, Metaller	15,043,049	16.93	Yenilen Sebzeler	8,113,754	59.53
Hallılar	11,322,054	12.74	Yenilen Meyvalar	1,570,852	11.52
Örme Giyim Eşyası	10,396,629	11.70	Ham Postlar	865,712	6.35
Plastikler	6,473,742	7.29	Diğer Hayvansal Ür.	706,041	5.18
Şeker ve Şeker Ürünleri	5,262,326	5.92	Örme Giyim Eşyası	556,430	4.08
Elektrikli Makinalar	4,288,309	4.83	Yağlı Tohum ve Meyvalar	359,628	2.64
Örülmemiş Giyim Eşyası	4,200,177	4.73	Yapağı, Yün	226,424	1.66
Kazanlar, Makinalar	4,150,456	4.67	İpek	212,125	1.56
Kakao ve Kakako Müsth.	3,059,139	3.44	Örülmemiş Giyim Eşyası	204,181	1.50
Özel Amaçlar İçin Saklı	2,398,939	2.70	Pamuk	196,082	1.44
Diğer	22,255,981	25.05	Diğer	618,875	4.54
Toplam	88,850,801	100.0	Toplam	13,630,104	100.0

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu

Türkiye'nin Kırgızistan ile 1992 yılında 3.2 milyon dolar olan ticaret hacmi, 1997 yılında 57.1 milyon dolar ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Türkiye'nin Kırgızistan Cumhuriyeti'ne ihracatı 1995-1997 yılları arasında artış eğilimi göstermiştir. Kırgızistan'a ihracatımızda 1998 yılı Ağustos ayında Rusya Federasyonu'nda yaşanan ekonomik ve finansal krizin olumsuz etkileri sebebiyle 1998 yılından itibaren daralma gözlenmiştir.

Söz konusu daralma 2001 yılında sona ermiş ve 2002 yılında Türkiye'nin Kırgızistan ile olan ticareti süratle çıkışa geçmiştir. İhracat bu dönemde 2001 senesine oranla yüzde 36.5, ithalat ise yüzde 149.7 oranında artmıştır. 2003 yılından itibaren ise ihracattaki artışın hız kazandığı, ithalattaki artışın ise giderek yavaşladığı gözlemlenirken, 2005 yılında büyük ölçüde Kırgızistan'da meydana gelen olaylar ve siyasi istikrarsızlık nedeniyle dış ticaretteki artış düşük seviyede gerçekleşmiştir.

Müteahhitlik Hizmetleri

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerine göre 2004 yılının sonuna kadar olan dönemde Kırgızistan'da 13 Türk müteahhitlik firması toplam 349.3 milyon dolar değerinde 21 proje tamamlamışlardır. 2005 yılında üstlenilen projelerin toplam değeri ise 10.4 milyon dolardır. Kırgızistan'da faal olan başlıca Türk müteahhitlik firmaları arasında Burç, Enka, Entes, Sistem, Üçgen ve Garanti Koza; Türk firmalarının tamamladıkları başlıca projeler arasında ise Manas

Enternasyonal Havaalanı, Bişkek Coca-Cola Fabrikası, Hotel Bişkek Pınara ve Bişkek-Oş Karayolu rehabilitasyon projesi gösterilebilir.

Ticari ve Ekonomik Nitelikli Anlaşmalar

Anlaşma	İmza Tarihi
Ekonomik ve Ticari İşbirliğine Dair Protokol	23 Aralık 1991
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma	28 Nisan 1992
Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) I. Dönem Toplantısı Protokolü	14 Ekim 1997
Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması	2 Temmuz 1999
Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) II. Dönem Toplantısı Protokolü	13 Nisan 2001
Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) III. Dönem Toplantısı Protokolü	14 Mayıs 2003

Türk Eximbank Kredileri

Haziran 1993'te Türk Eximbank ve Kırgız Cumhuriyeti Merkez Bankası arasında 75 milyon dolarlık bir kredi anlaşması imzalanmıştır. Söz konusu kredinin 28.73 milyon dolarlık kısmı mal ihracatı, 46,28 milyon dolarlık kısmı ise proje kredisi olarak belirlenmiştir. Daha sonra yapılan değişiklik ile toplam kredi miktarı azaltılmış ve proje kısmı 12.37 milyon dolara, ihracat kredisi ise 35.76 dolara indirilmiştir.

Bu kredi çerçevesinde bugüne kadar finansmanı sağlanan projeler şunlardır: bir otel, bir trafo merkezi inşası, zirai ilaçlar, kürk fabrikası için kimyasal madde, mobilya fabrikası makinaları, ekmek fırınları, telekomünikasyon sistemleri, otobüs, minibüs, araba ve haberleşme cihazları ihracatıdır.

Türkiye tarafından ayrıca Kırgız Cumhuriyeti'ne 1993 yılında 10.8 milyon dolarlık buğday kredisi kullanılmıştır. Türkiye'den Kırgızistan'a yapılan ihracat, İhracat Kredi Sigortası programları çerçevesinde de desteklenmektedir.

Türk Eximbank'ın verdiği bilgiye göre, Kırgızistan'ın tüm Türk Cumhuriyetleri'ne açılan krediler içinde almış olduğu pay yüzde 7'dir. Bu oran Özbekistan için yüzde 33, Azerbaycan için yüzde 23, Kazakistan için yüzde 22 ve Türkmenistan için yüzde 15'tir. Bugüne kadar dört defa kredi borç erteleme yapılmıştır. Haziran 1995'te yapılan birinci borç erteleme anlaşmasından sonra Eylül 1996'da ve Aralık 1998'de borç erteleme anlaşmaları yapılmıştır. En son olarak 2001 yılında bir borç erteleme anlaşması yapılmıştır. Ancak, Kırgızistan'ın Paris Kulübü'ne gitmesi ve dış borçlarının yeniden şekillendirilmesi sebebiyle bu borç erteleme anlaşması işlevini yitirmiştir.

Ticari ve Ekonomik İlişkilerde Karşılaşılan Sorunlar

Genel Sorunlar:

Kırgızistan'da yaşanan sistem değişikliğinden ve Sovyet sisteminden kaynaklanan mevzuat eksikliği, bankacılık sisteminin yetersiz olması, gümrük teşkilatının düzensiz olması, firmaların denetiminde yetki kargaşası bulunması gibi hususlar Türkiye'nin Kırgızistan'a ihracatında önemli sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

Kırgızistan'da değişik isimler altında çok çeşitli vergi alınmaktadır. Vergi adedinin çokluğu hem psikolojik olarak hem de hesaplama ve ödeme adına zaman kaybına sebep olmaktadır. Bununla birlikte vergi kontrolleri sadece vergi dairelerince değil, çeşitli bakanlıklarca ayrı ayrı yapılmaktadır. Bu kontrol sisteminin bir çatı altında toplanmasının en doğru yol olacağı değerlendirilmektedir.

İhracat yapan firmaların geri almaları gereken KDV bedelleri alınamamaktadır. Bu vergi tutarı daha sonraki KDV hesabına mahsup edilmektedir.

İthal mallar gümrük kapılarında her türlü yasal işlemleri bittikten sonra firmaya getirildiğinde gümrük bünyesindeki diğer denetçiler tarafından ikinci bir denetlemeye tabi tutulmaktadır. Bu ise hem zaman kaybına sebep olmakta hem de uygulamayı sıkıcı hale getirmektedir.

Vize uygulamalarında sıkıntılar yaşanmaktadır. Kırgızistan'da iş yapan ve sürekli olarak bir yıllık vize alan iş adamlarımıza zaman zaman değişik sebeplerle 3 aylık veya 6 aylık vize verildiği gözlemlenmektedir. Ayrıca vize alma süreci de işlemler nedeniyle 7-10 gün sürebilmektedir.

Türkiye'den Orta Asya ülkelerine ihraç edilen ürünler çoğunlukla tırlarla sevkedilmektedir. Kırgızistan, Türk nakliyecilerinin ciddi sorunlar yaşadığı bir ülke değildir. Ancak bu alanda da vize konusu sıkıntılar yaratabilmektedir. Kırgızistan, ülkede bir aya kadar kalacak Türk vatandaşlarına vize uygulamazken, uluslararası taşıma gerçekleştiren taşıt sürücülerinden ülkeye girişte vize talep etmektedir.

Mart 2005 Olayları ve Türk Firmalarının Gördükleri Zarar:

Kırgızistan'da 27 Şubat ve 13 Mart 2005 tarihlerinde yapılan iki türlü parlamento seçimlerine hile karıştırıldığı iddiasıyla başkent Bişkek ve diğer şehirlerde başlayan

protesto gösterileri, giderek şiddetlenmiş ve olaylar, Cumhurbaşkanı Askar Akayev'in istifa ederek ülkeyi terketmesiyle sonuçlanmıştır. Söz konusu olaylar sırasında Kırgızistan'da faaliyet göstermekte olan bazı Türk firmaları da zarar görmüştür.

Başkanlık Sarayı'nın yakınındaki Beta Stores Alışveriş Merkezi, göstericiler tarafından yağmalanmış, İstikbal Mobilya Mağazası gibi irili ufaklı 30 Türk işyeri tahrip edilmiştir. Bunun yanı sıra Bişkek'in en büyük otellerinden Türk sermayeli Hotel Bişkek Pınara da silahlı 60 kişilik bir grup tarafından gasp edilmiştir. Türk firmalarının toplam zararı 10 milyon dolar olarak tahmin edilmektedir.

Kırgızistan'da zarara uğrayan Türk firmalarının durumunun ele alınması amacı ile kurulan Çalışma Grubu, Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda; Dış Ticaret Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, TOBB ve DEİK yetkililerinin katılımıyla çalışmalarını sürdürmüştür.

Yeniden inşa edilen Beta Stores mağazası, 23 Aralık 2005 tarihinde Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen'in de katıldığı bir törenle yeniden hizmete açılmıştır. Ancak aradan geçen bir yıla yakın süreye rağmen Türk firmalarının zararlarının karşılanması sorunu halen çözülebilmemiş değildir. Kırgız yönetimi, olayların mahkemeye yansıdığını ve sorunu yargının çözeceğini savunmaktadır. Türk tarafı ise ülkedeki Türk işadamlarının yatırımlarının ve güvenliğinin riske girdiğini belirtmekte, gasp edilen ve hala bu durumda olan Hotel Bişkek Pınara'nın Türk firmasına iadesi başta olmak üzere sorunların hemen çözülmesini talep etmektedir.

Mart 2005 olayları, Türkiye'nin Kırgızistan'a yaptığı ticaretteki artışın hız kesmesine yol açtığı gibi bu ülkeye nakliyat amacıyla karayolundan yapılan seferlerin sayısının da azalmasına yol açmıştır. Uluslararası Nakliyeciler Derneği (UND) verilerine göre 2002 yılında 763, 2003 yılında 1,457 ve 2004 yılında 1,517 olan sefer sayısı, 2005 yılında 1,005 olarak gerçekleşmiştir.

İşbirliği İmkanları

Kırgızistan'ın yatırımcılar için en ilgi çekici yönü, yatırım olanaklarının çeşitliliği ve insan kaynaklarının yeterliliğidir. Ülkede yatırım yapılabilecek en avantajlı sektörler; turizm altyapısı, haberleşme, enerji ve genel olarak sanayi sektörüdür. Kırgızistan'da başlıca yatırım alanları:

- Altın, uranyum, kömür gibi madenlerin çıkartılması,
- Deri, deri benzeri maddeler ve kürk eşya sanayi (deri işleme ve deri kaplama üretimi),
- Çanak, çömlek, çini, porselen vb. sanayi,
- Cam ve cam ürünleri sanayi,
- Taş ve toprağa dayalı diğer sanayi (süper bazalt teli üretimi, kuru üretim tipli çimento fabrikası),
- İnşaat (karayolu, demiryolu ve konut inşaatı),
- Taşımacılık,
- Haberleşme,
- Gıda sanayi,

- Turizm,
- Pamuk ve yün işleme.

Ayrıca Kırgızistan, Türk müteahhitlik sektörü için de önemli bir potansiyel arz etmektedir. Bu çerçevede Kazakistan, Kırgızistan ve Çin eksenindeki ulaşım koridorunun geliştirilmesi, Çin'in Aksu ve Kaşgar bölgeleri ile karayolu ve demiryolu bağlantılarının artırılması, Kırgızistan'ın güneyinin Özbekistan ve Afganistan gibi önemi her geçen gün artan ülkelere bağlanması gibi projeler gündeme getirilebilir.

* * *

Türk-Kırgız İş Konseyi

Türk-Kırgız İş Konseyi, 25 Aralık 1991 tarihinde Türk-Avrasya İş Konseyleri çerçevesinde kurulmuştur. İş Konseyi'nin Başkanlığı Metiş İnşaat ve Ticaret A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Veysel Sever tarafından yürütülmektedir. İş Konseyi'nin karşı kanadı ise ülkedeki rejim değişikliğine kadar Başbakanlık bünyesinde yapılandırılmış, ancak daha sonra bir belirsizlik söz konusu olmuştur. Türk-Kırgız İş Konseyi, bu konuda bir netlik sağlanması ve ikili yapı çerçevesinde faaliyetlerin sürdürülebilmesi için ilgili makamlar nezdinde girişimlerini sürdürmektedir.

Kurulduğu günden bu yana Kırgızistan'a değişik içeriklerde 10 ziyaret gerçekleştiren Türk-Kırgız İş Konseyi, düzenlediği toplantılarla Türk ve Kırgız iş çevrelerini bir araya getirmektedir. Üçüncü ülkelerle Kırgızistan'da yapılacak işbirliği projelerine de özel bir önem vermekte olan İş Konseyi, bu doğrultuda çalışmaktadır. Bu doğrultuda Amerika'dan AFTC ve Japonya'dan Keidanren üyesi iş adamlarıyla Kırgızistan'a ortak inceleme gezileri düzenlenmiştir.

Türk-Kırgız İş Konseyi, her iki ülkenin liderlerini, siyasetçilerini ve bürokratlarını iş çevreleri ile bir araya getirerek özel sektör ile devlet arasındaki köprü işlevini yerine getirmektedir.

Türk-Kırgız İş Konseyi son olarak, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Kurmanbek Bakiyev'in Mart 2006'da Türkiye'ye yapacağı ziyaret öncesinde Ankara'da Dışişleri Bakanı Alikbek Cekşenkulov bir toplantı gerçekleştirmiştir.

Ek: Başlıca Siyasetçiler

Kurmanbek Bakiyev **Cumhurbaşkanı**

Kurmanbek Saliyeviç Bakiyev, 1 Ağustos 1949 tarihinde Celalabad eyaletine bağlı Masadan kentinde doğdu. 1972 yılında Kuybişev Politeknik Enstitüsü'nden elektrik mühendisi olarak mezun olduktan sonra 2 yıl Sovyet ordusunda görev yapan Bakiyev, daha sonra Celalabad'da bir fabrikada mühendis olarak göreve başladı. 1990 yılında aynı fabrikanın müdürü konumundayken görevini bırakan Bakiyev siyasete atıldı.

1995 yılında Celalabad Valisi olan Bakiyev, Nisan 1997-Aralık 2000 arasında Çuy Valisi olarak görev yaptıktan sonra Başbakanlığa getirildi. İki seneden az bir süre bu konumda kalan Bakiyev, 22 Mayıs 2002'de Aksu kentinde Cumhurbaşkanı Akayev'e karşı göstericilerin polis tarafından vurularak öldürülmesini protesto etmek için istifa etti. Mart 2005'de olaylı parlamento seçimlerinden sonra Akayev'in istifa etmesiyle vekaleten Cumhurbaşkanlığına getirilen Bakiyev, 10 Temmuz 2005'deki seçimlerde halkın yüzde 89 oyunu alarak Kırgızistan'ın ikinci Cumhurbaşkanı oldu.

Kırgızistan Halk Hareketi adlı siyasi oluşumun lideri olan Kurmanbek Bakiyev, özellikle ülkenin güney bölgelerindeki halkın büyük desteğini almakta ve aynı zamanda Rus kökenli Kırgızistan vatandaşları ile aydın kesimlere de hitap etmektedir.

Feliks Kulov **Başbakan**

Feliks Şarşenbayeviç Kulov, 29 Ekim 1948 tarihinde Bişkek'te (o dönemdeki adıyla Firunze) doğdu. Bir polis olarak eğitim alan Kulov, 1978 yılından itibaren 20 yıl boyunca, İçişleri Bakanlığı, Ulusal Güvenlik Bakanlığı ve Çuy Valiliği dahil olmak üzere devletin değişik kademelerinde görev yaptı. 1992-1993 döneminde Cumhurbaşkanı Yardımcısı olan Kulov, yeni Kırgız para birimi Som'un hayata geçirilmesinde önemli rol oynadı, ancak daha sonra altın rezervleri ile ilgili bazı iddialar nedeniyle istifa etmek zorunda kaldı.

1998-1999 döneminde Bişkek Valisi olarak halkın desteğini toplayan Kulov, Ar-Namıs Partisi'ni kurdu. Şubat 2000'de parlamento seçimlerine gireceğini açıkladıktan bir süre sonra tutuklandı ve bir askeri mahkeme tarafından 22 Ocak 2001 tarihinde yolsuzluk suçlamasıyla 7 yıl hapis cezasına çarptırıldı.

24 Mart 2005 tarihinde Bişkek'te patlak veren olaylar sırasında cezaevinden çıkartılan Kulov, Bakiyev tarafından güvenlik güçlerinin başına geçirildi. Seçimlerden sonra Bakiyev tarafından Başbakanlığa yapılan ataması parlamento tarafından onaylanan Kulov, 1 Eylül 2005 itibarıyla bu göreve başladı.

TOBB Plaza Talatpaşa cad. No:3 Kat:5 34394 Gültepe Levent İstanbul
Telefon: 0 212 339 50 00 (pbx) Faks: 0 212 270 30 92
0 212 270 41 90 (pbx)

E-mail: info@deik.org.tr Web: www.deik.org.tr

Yönetim Kurulu Başkanı: M. Rifat Hisarcıkıoğlu
İcra Kurulu Başkanı: Rona Yırcalı
Direktör: Çiğdem Tüzün